

تحول و جایگاه طبقه متوسط

در

ایران معاصر

دکتر عطاء... دهنوی

www.ketab.ir

سرشناسنامه	مقدم‌فر، عطاء...، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	تحول و جایگاه متوسط در ایران معاصر / نویسنده عطاء...، مقدم‌فر.
مشخصات نشر	تهران: آریابان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۲۴۰ ص: جدول، نمودار.
شابک	۳۵۰۰۰۰ ریال ۱ - ۷۴ - ۷۱۹۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیبا.
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	طبقه متوسط -- ایران
موضوع	Middle Class -- Iran:
موضوع	طبقه متوسط -- ایران -- تاریخ
موضوع	Middle class -- Iran -- History:
موضوع	طبقات اجتماعی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴
موضوع	Social Classes -- Iran -- History 20 th century:
رده‌بندی کسره	۱۳۹۷: ۳ ت ۷ / م ۶۰۹ HT
رده‌بندی یوبی	۳۰۵/۵:
شماره کتابشناسی	۵۳۴۱۹۵

انتشارات آریابان تحول و جایگاه طبقه متوسط در ایران معاصر دکتر عطاء...، مقدم‌فر

شابک: ۷۴-۷۱۹۶-۹۶۴-۹۷۸

چاپ: اول پاییز ۱۳۹۷ تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

امور هنری: آریابان گرافیک

تهران - خیابان انقلاب - خیابان اردیبهشت - بن‌بست مین - شماره ۸

www.aryaban.org

تلفن: ۶۶۴۹۶۲۸۴ - ۶۶۴۱۳۰۳۱

نمایر: ۶۶۴۹۶۲۸۵

بهاء ۳۵۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

- پیش گفتار..... ۹

فصل اول: مطالعه نظری مفهوم «طبقه متوسط»

- مفهوم طبقه متوسط از دیدگاه اندیشمندان..... ۱۲
- دشواری‌های بررسی مفهوم طبقه..... ۱۳
- کارل مارکس..... ۱۷
- ماکس وبر..... ۲۴
- سی. راست میلز..... ۲۸
- رالف دارندرف..... ۲۹
- ژرژ گورو..... ۳۰
- نیکوس ولانزاس..... ۳۴
- بررسی نظری مفهوم طبقه متوسط در میان پژوهشگران ایرانی و عوامل مؤثر در رشد کمی و کیفی آن..... ۵۳
- بررسی نظری مفهوم طبقه متوسط در کشورهای در حال توسعه..... ۵۶

فصل دوم: جامعه‌شناسی تاریخی طبقات اجتماعی ایران

- مطالعه تاریخی جایگاه طبقات اجتماعی ایران از انقلاب اسلامی..... ۶۹
- جایگاه طبقات اجتماعی در دوره پهلوی اول..... ۷۳
- جایگاه طبقات اجتماعی در دوره پهلوی دوم..... ۷۶
- جامعه‌شناسی نقش دولت رانتیر در شکل‌گیری ماهیت بخش به طبقه متوسط..... ۸۹
- رانتیرسم و اثر آن بر ماهیت طبقه متوسط..... ۹۰
- تأملی بر سرآغاز؛ اکتشاف نفت..... ۹۸
- نقش دولت رانتیر در ماهیت طبقات اجتماعی در ایران..... ۱۰۱
- اثر دولت رانتیر بر طبقه متوسط در ایران..... ۱۰۳
- مطالعه تاریخی جایگاه طبقات اجتماعی در شکل‌گیری و پیدایش انقلاب اسلامی..... ۱۰۷
- جایگاه طبقه فرادست..... ۱۱۰
- جایگاه طبقه متوسط سستی..... ۱۱۳
- جایگاه طبقه متوسط جدید..... ۱۱۸

- جایگاه طبقه فرودست..... ۱۲۰
- مطالعه تاریخی جایگاه طبقات اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران..... ۱۲۷
- جایگاه طبقه فرودست..... ۱۲۷
- جایگاه طبقه متوسط؛ سنتی و جدید..... ۱۳۰
- جایگاه طبقه فرادست..... ۱۳۵
- جامعه‌شناسی رابطه دولت و طبقات اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران..... ۱۳۸

فصل سوم: جایگاه طبقه متوسط در سیاست‌های کلی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸-۱۳۷۱)

- جایگاه طبقه متوسط در سیاست‌های دولت پنجم و ششم «۱۳۷۶-۱۳۷۸»..... ۱۴۹
- جایگاه طبقه متوسط در سیاست‌های دولت هفتم و هشتم «۱۳۸۴-۱۳۷۷»..... ۱۶۱
- جایگاه طبقه متوسط در سیاست‌های دولت نهم و دهم «۱۳۹۲-۱۳۸۴»..... ۱۷۲

فصل چهارم: نقش‌های فرهنگی و اقتصادی طبقه متوسط

- شغل؛ شاخص اجتماعی و تفکیک «طبقه متوسط» از سایر طبقات..... ۱۹۴
- تبیین مفهوم مصرف فرهنگی..... ۱۹۵
- ترسیم رابطه میان سبک زندگی و عمل مبتنی بر نظریه بوردیو..... ۱۹۷
- تبیین رابطه میان مصرف و شغل..... ۲۰۱
- ترسیم رابطه میان سرمایه فرهنگی و شغل؛ مثال ارتباط میان سیاست فرهنگی و طبقه متوسط..... ۲۰۴
- ترسیم رابطه میان مصرف فرهنگی و شغل..... ۲۰۶
- تلفیق چهارچوب‌ها برای تنظیم مدلی تحلیلی..... ۲۰۸
- «طبقه متوسط فرهنگی» در ایران؛ شکل‌گیری، انفکاک و رشد..... ۲۱۵
- فهرست منابع..... ۲۲۷

پیش‌گفتار

طایفه متوسط را همه می‌شناسیم. اغلب جزئی از آن بوده‌ایم و بخشی از زندگی خود را و بسیاری همه زندگی خود را در این طبقه سپری نموده‌ایم. گرچه در آن به سر بردن را نمی‌پسندیم و سودای فرادستی در سر می‌پرورانیم اما از بزرگانه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی که در ایران معاصر کم نبوده، ما را از ترس به فرودستی در غلتیدن مجاب می‌کند که به متوسط بودن رضایت داریم.

هم از این روست که ادبیات عامیانه‌مان آکنده از واژه‌ها و اصطلاحاتی همچون «آب باریکه»، «گنجشک وزی»، «بخور و نمیر» و... است که در نگاهی خوشبینانه^۱ توصیف و تفسیر متوسط ماست.

طبقه متوسط در جامعه ایرانی، ریشه‌های تاریخی و اجتماعی به درازای تاریخ آن دارد. چنان که در این سرزمین، تاریخ طبقه‌ی متوسط نشان از دوره‌ی ماد داشته و در تمام مقاطع تاریخی پیوسته و راسخ از اسلام در فرهنگ، اقتصاد و سیاست ایرانی حضور داشته است.

اما در ایران معاصر به ویژه دوره مشروطه است که این طبقه با اغلب مؤلفه‌های اصلی خود اعم از شغل، تحصیل و درآمد وارد ساخت جامعه ایرانی شده و نقش آفرینی نموده است؛ تا بدان جا که رخداد مهم چون فروپاشی قاجار و روی کار آمدن پهلوی، اشغال ایران در ۱۳۲۰ و روی کار آمدن محمد رضا پهلوی، ملی شدن صنعت نفت و در نهایت رخداد انقلاب اسلامی و پیروزی آن، همه و همه عرصه نقش آفرینی طبقه متوسط

۱- در نگاهی بدبینانه که میل توصیف طبقه فرو دست دارد.

بوده است.

این کتاب با کاویدن و مطالعه متون و مقالات فراوان درصدد است با نگاه جامعه‌شناسی تاریخی و نواختی هماهنگ، خواننده را در جریان جایگاه و تحولات طبقه متوسط از دوره رضاخانی تاکنون قرار دهد.

از این رهگذر نخست با مطالعه آراء و نظرات مهم‌ترین صاحب‌نظران در خصوص طبقه متوسط و بررسی نظری مفهوم طبقه متوسط در میان روش‌گران ایرانی و کشورهای در حال توسعه، عوامل مؤثر در رشد کسبی و کیفی این مفهوم را بررسی می‌کند.

در گام بعد ضمن تشریح جایگاه طبقات اجتماعی در دوره پهلوی اول و دوم، بحثی مهم برای شناخت جامعه‌شناسی نقش دولت رانتیر در شکل‌گیری و تثبیت بخشی به طبقه متوسط مورد تشریح قرار می‌گیرد. در واقع در این فصل مسأله رانتیرسم که در دوره حساسی از زیست طبقه متوسط معاصر، به رفتارها زیست جهان او شکلی منحصر به فرد بخشید بررسی می‌گردد.

در فصل سوم با تکیه بر امارات و منابع متقن، جایگاه طبقه متوسط در سیاست‌های کلی جمهوری اسلامی ایران در سه دولت حد فاصل سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۲ به مدت ۲۴ سال بررسی شده و فراز و فرودهای آن مبتنی بر شاخص‌های اصلی طبقه متوسط تشریح می‌گردد.

در فصل چهارم با عنایت به گذر طبقه متوسط از معرفی شناسنامه خود؛ تنها با وجه اقتصادی، چهارچوبی نظری بر مفهوم کنش‌های فرهنگی و اقتصادی طبقه متوسط معرفی و ارائه می‌شود.

هیچ متنی خالی از ایراد و هیچ نظری بری از اشتباه نیست. از این رو کاستی‌های این متن را بر من بخشیده و نویسنده را از نقدها نظر خود محروم نفرمایید. شایسته است از زحمات ناشر خردمند و دوست عزیزم جناب آقای حسن‌پور که در هنگامه افزایش قیمت کاغذ زحمات نشر کتاب را به دوش کشیدند صمیمانه تشکر نمایم.

دکتر عطاء... مقدم فر

Ata.moqaddamfar@gmail.com